LUND UNIVERSITY

Landskapsvapen i Göta hovrätts sigill

Sunnqvist, Martin

Published in:
Vapenbilden

2013

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Sunnqvist, M. (2013). Landskapsvapen i Göta hovrätts sigill. *Vapenbilden*, *94*, 4-7.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Landskapsvapen i Göta hovrätts sigill

Martin Sunnqvist

Sedan år 1636 har Göta hovrätt använt det vapen med ett lejon över strömmar som förknippas med Götaland. Men hovrätten har också använt ett antal landskapsvapen för att markera vidden av sin jurisdiktion. I denna artikel diskuteras motivvalen i hovrättens sigill från 1600- till 1800-tal.

Svea hovrätt inrättades år 1614. Den var först tänkt att vara en högsta domstol, men sedan möjlighet att ansöka om överprövning av dess domar hos kungen och rådet öppnats redan år 1615 kunde fler hovrätter inrättas. Åbo hovrätt tillkom år 1623, Dorpats hovrätt år 1630 och Göta hovrätt år 1634. Dessa domstolar försåg – liksom de vid samma tid inrättade kollegierna – domar och andra handlingar med sigill. Hur dessa sigill har ändrats genom tiderna har hittills inte uppmärksammats på något mera djupgående sätt i forskningen. Här skall Göta hovrätts sigill diskuteras något, särskilt vad gäller de landskapsvapen som förekom i sigillen.

Göta hovrätts jurisdiktion omfattade från början Västergötland, Östergötland, Småland, Öland, Dalsland och Värmland. Efter freden i Roskilde år 1658 blev Göta hovrätt överdomstol också över Skåne, Halland och Blekinge. Jurisdiktionen minskades åter år 1821, då Skåne och Blekinge fick sin egen hovrätt. Med viss eftersläpning påverkade dessa förändringar motiven i hovrättssigillet.

Eftersom det främst var utgående handlingar som försågs med sigill, påträffas de i arkiv för de myndigheter och andra som mottagit handlingarna – om de inte fallit bort eller förstörts. Tillkomsten av Göta hovrätts första sigill kan dock preciseras i tid genom ett brev från från förmyndarregeringen till Kammarkollegiet den 17 februari 1636, två år efter grundandet, om betalningen för sigillets tillverkning:

> Emädan såsom Trogne Män respective Riekz och Kammerrådh, wår Hoffrätt utj Jöneköpingh härtilldagz intet Secret hafft hafwer och Wij nu här i staden et hafwe beställa och förfärdiga låtet: Tÿ befale Wij Eder nådeligen, at I förbe:te Secret Utur wår Ränte Kammar betala låte. (Riksarkivet, Kammarkollegiets kansliarkiv, EIIa:75 handling nr 20.)

Det äldsta sigillavtryck jag har påträffat från Göta hovrätt är ett papperssigill från år 1638 (bild 1). I mitten finns en uppstigande Justitia med svärd och balansvåg. Högst upp finns en krönt sköld med ett lejon över strömmar, ett vapen som vid denna tid ansågs representera Götaland. Hovrätten kallades först bara hovrätten i Jönköping, sedan hovrätten i Göta rike och slutligen Göta hovrätt. Småland, Öland (med *en* hjort, som idag), Dalsland (sinistervänt) och Värmland finns nedanför Justitiafiguren. I de flesta sigillavtryck är det svårt att urskilja vad som finns utanför Småland

Foton: Martin Sunnqvist.

Bild 1. 1638. Källa: Justitierevisionens arkiv, Revisionsakter, sjunde volymen, 1640–41.

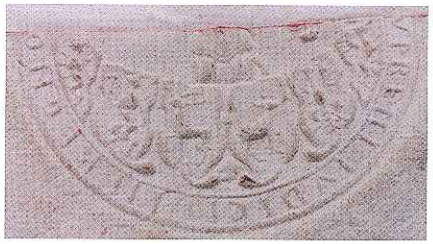

Bild 2. 11 juni 1638. Källa: Svea hovrätts huvudarkiv, Skrivelser från Göta hovrätt, EII2b2:1.

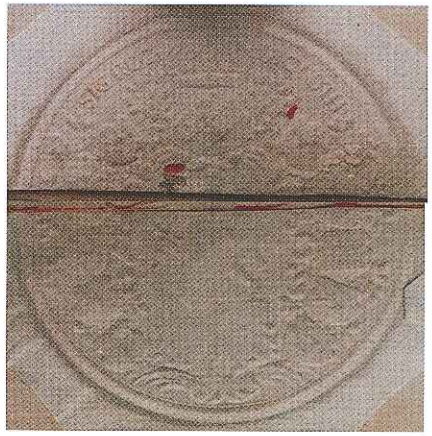

Bild 3–4. 8 september 1730. Källa: Svea hovrätts huvudarkiv, Skrivelser från Göta hovrätt, EII2b2:1.

respektive Värmland, mot sigillets rundning. Bara i något enstaka extra tydligt sigillavtryck framgår att Västergötland och Östergötland finns där (bild 2). Att de fått denna lätt inklämda placering kompenseras väl av att de också representerades av Götalandsvapnet högst upp. Omskriften är SIGILLUM SUPREMI IUDICII IN REGNO GOTHICO. Som jämförelse kan nämnas att Svea hovrätt hade omskriften SIGILLUM SUPREMI IN REGNO SVECIÆ IUDICII. Att det talas om de högsta domarna i Göta respektive Svea rike har att göra med att Svea hovrätt från början var avsedd att vara en högsta domstol och att hovrätterna även därefter ansågs vara högsta domstol ("Konungens högsta nämnd" enligt 8 kap. 1 § 1734 års rättegångsbalk) inom respektive landsdel.

Att det tillkom provinser till jurisdiktionen år 1658 ledde inte till någon omedelbar förändring av sigillet. Det nu nämnda användes in på 1700-talet. Det hittills tidigaste belägget för ett nytt sigill är från år 1721, och det finns i ett någorlunda tydligt, om än delat, avtryck från år 1730 (bild 3–4). Vapnen är här uppifrån dexter Västergötland, Östergötland, Värmland, Dalsland, Blekinge, Öland (nu med två hjortar, sedan förväxling generellt kommit att ske med Ålands vapen), Halland, Bohuslän (dock enbart borgen), Skåne och Småland. Justitia finns fortfarande i mitten, medan sköldarna placerats ut på vad som torde vara lagerkvistar. Texten är nu SIG. REG. DIC. GOTH. Detta torde böra uttolkas SIGILLUM REGIS DICASTERII GOTHORUM eller GOTHICI. Dicasterium, som betyder ämbetsverk, var under 1600-talet och en bit in på 1700-talet en vanlig latinsk benämning på hovrätterna.

Bild 5. 1800-tal. Källa: VAPENBILDEN nr 58 s. 211.

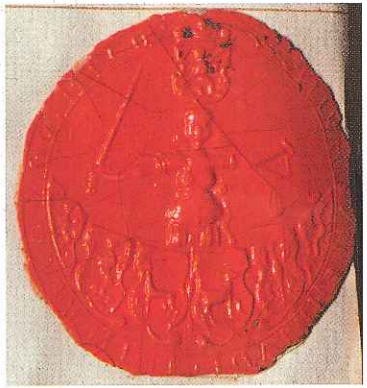

Foto: Martin Sunnqvist.

Bild 6–7. 1700-tal. Källa: Antikvarisk-topografiska arkivet, Vitterhetsakademien och riksantikvarien – Gemensamma handlingar, Diverse antikvariska undersökningar och redogörelser, E5a:28.

Efter år 1821 fanns åter behov av ett nytt sigill (bild 5) utan vapnen för Skåne och Blekinge. En bild av detta sigill har tidigare förekommit i VAPENBILDEN nr 58. Då jag ännu inte har letat efter det i arkiven kan jag inte säga hur snart efter år 1821 som det tillkom. Vapnen är här uppifrån dexter Västergötland, Bohuslän, Dalsland, Småland (lutad mot Justitia, tydligen för att markera hovrättens placering i Jönköping), Öland (ännu med två hjortar), Halland, Östergötland. Högst upp finns som tidigare det vapen som syftar på Götaland, nu med timbrering av ek- och lagerkvist. Justitia sitter nu på ett lejon. Omskriften är nu på svenska och återger hovrättens namn, KGL. MSTS: OCH RIKETS GÖTHA HOFRÄTT, dock som synes inte med den sedan vanliga förkortningen 'Kungl. Maj:ts'.

I en inbunden bok, som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet och innehåller sigillavtryck samlade av en B. Risberg, finns lackavtryck av de båda äldre sigillen (bild 6–7). Där finns också ett mindre lacksigill med bara Götalandsvapnet lagt över ett svärd och en ekkvist, och av omskriften som är på svenska framgår att det var presidentens sigill (bild 8). Ett annat mindre sigill har tidigare förekommit i VAPENBILDEN (bild 9). Det är av allt att döma från 1700-talet: Förkortningen SIG. REG. DIC. GOTH. finns här tillsammans med en inte alltför påklädd men i gengäld krönt Justitia hållande Götalandsskölden, svärdet och balansvågen. Med ledning av denna Justitiafigur kan man vid en jämförelse med lacksigillet i bild 7 konstatera att även Justitia i det större 1700-talssigillet var krönt.

Det kan noteras att Göta hovrätts Justitior hela tiden hållit balansvågen så att den väger jämnt. Olika sätt för en Justitia att hålla balansvågen kan knytas till olika rättviseföreställningar: rättvisa mellan parterna i form av likabehandling eller en prestations likhet med motprestationen kan symboliseras av balans, medan rättvisan i form av ståndssamhällets suum cuique, att varje grupp skall behandlas efter sin förtjänst, kan symboliseras av obalans.

År 2003 lät Göta hovrätt Riksarkivet nyteckna ett vapen för att använda det på domar och protokoll. Det vapen som då tecknades var Götalandsvapnet, som hovrätten då redan hade använt som sin viktigaste symbol i 365 år (bild 10).

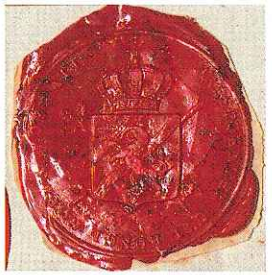

Foto: Martin Sunnqvist.

Bild 8. Källa: Antikvarisk-topografiska arkivet, Vitterhetsakademien och riksantikvarien – Gemensamma handlingar, Diverse antikvariska undersökningar och redogörelser, E5a:28.

Bild 9. Källa: VAPENBILDEN nr 58 s. 211.

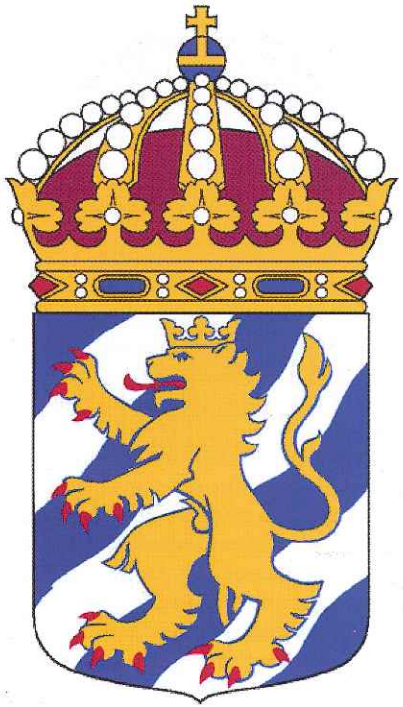

Bild 10. Riksarkivets hemsida. Nya heraldiska vapen 2003.